

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ט

פרשת נשא

א. אור החיים.

פרק ה' פסוק ב': (ב) צו את בני ישראל וישלחו וגו'. טעם סמיכות פְרִשָׁה זו לְשִׁלְפָנֶיהָ, לצד שְׁצוּהָ ה' על הרחקת הלויים מדברים המקדשים ומנה עליהם הכהנים כאמור בסמוך, הטיל גם על ישראל הרחקת את שאינם ראויים לכנס למחניהם הקדוש:

ג) אֲשֶׁר אֲנִי שֹׂכֵן. פרוש הַנֶּקָא כֹּל עוֹד שֶׁהוּא שׂוֹכֵן, אֲבָל הַגְּלוּי הַפְּרוֹכּוֹת מִתְּרִים מִצְרָעִים לְכַנֵּס לְמַחֲנֹת (מנחות צה.) :

ו) אִישׁ וְגו' כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל וְגו'. אָמַר לְמַעַל וְלֹא אָמַר וּמַעְלוּ מַעַל, יִתְבָּאֵר עַל פִּי דְבְרֵיהֶם ז"ל (ספרי פסיקא ב"ב ב"ק קי.) שְׁאֲמְרוּ שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִשְׁקַר בְּמִמּוֹן חִבְרוּ וְנִשְׁבַּע לֹו לְשִׁקֵּר, וְהִגֵּם שֶׁכֶּבֶר נֹאמַר הַדָּבָר בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא, חֹזֵר וְנִשְׁנָה לְפָרְטֵי הַדִּינִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בוֹ, כִּפִּי זֶה יַעִיר הַכְּתוּב כִּי מִשְׁעַת מַעֲשֵׂה הַחֹטֵא שֶׁהוּא הַגְּזֵל וְכַפִּירַת מְמוֹן יִחַשְׁבֵּהוּ לְמַעַל מַעַל בְּה' לְשַׁבַּע בְּשֵׁמוֹ כְּשִׁיתְכַעֲוֶהוּ לְדִין, שֶׁאִם לֹא כֵן הָרִי הוּא כְּהַשְׁבֹּן, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם שֶׁהוּא גְזֵלַת מְמוֹן חִבְרוּ מִשְׁעַת מַעֲשֵׂה הַנְּהָה הוּא מִסְכִּים לְמַעַל מַעַל בְּה' :

וְאֲשֶׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא. לְצַד שֶׁהוּא חֹטֵא בְּשִׁבּוּעָה בְּה' וְפָעִיל הַגְּרָעוֹן בְּנַפְשׁוֹ, וְשִׁנָּה ה' לֹוֹמַר לְשׁוֹן יְחִיד וְכָל מַה שֶׁלְּפָנָיו וְמַה שֶׁלְּאַחֲרָיו לְשׁוֹן רַבִּים, מְלַפְנֵינוּ אָמַר כִּי יַעֲשׂוּ וְגו', מְלֻאחֲרָיו וְהַתּוֹדוֹ, וְתִמְצָא שֶׁאֲמְרוּ בְּגִמְרָא כִּי כְּשִׁירְגִישָׁף הַכְּתוּב בְּכַגּוֹן זֶה הוּא הַרְגֵּשׁ גְּדוּל, וְעַיִן מַה שֶׁכְּתוּב מִזֶּה בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא (ו' כ"א). גַּם דִּקְדָּק לֹוֹמַר תַּבַּת הַהוּא לְלֹא צִרְף, יַעֲזוּר הַכְּתוּב שֶׁהַפֶּגֶם הִלְזוּ יַעֲשֵׂה רִשָּׁם לְמִקּוֹר נַפְשׁוֹת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּקַרָּא נַפְשׁוֹ, וְכִדִּי שֶׁלֹא תִבֵּן שֶׁעַל הַמוֹעֵל הוּא מְדַבֵּר לְזֶה אָמַר הַהוּא וְלֹא אָמַר וְאֲשֶׁמָּה נַפְשׁוֹ, וְעַיִן מַה שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר (אחרי ס"ז). בְּפִרְוֹשׁ פְּסוּק נַפְשִׁי אוֹיְתִיךָ בְּלִילָה בְּדִיּוּק נְכוּן :

ז) וְהַשִּׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ. שְׁנָה לְדַבֵּר לְשׁוֹן יְחִיד הַגֵּם שֶׁהַתְּחִיל לְדַבֵּר לְשׁוֹן רַבִּים וְהַתּוֹדוֹ, לְצַד שֶׁהוֹדוּי שׁוּיִם הֵם בוֹ, מַה שֶׁאִין כֵּן הָאֲשָׁם אִינוֹ בַּחֲשׂוֹנָה, לְצַד שֶׁהוּא כְּעוֹלָה וַיּוֹרֵד כְּאֲמוֹר בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא, וְגַמַּר הַכְּתוּב לְדַבֵּר בְּשַׁעוֹר זֶה לְשׁוֹן יְחִיד, כִּי אִין צִרְף לְשִׁנּוֹת לְכַתֵּב בְּעַנְיָן אַחֵר :

אלו

1. קרא שוב את הקטע ונראה מה קושי מוצא פרשניו צבירו הוא מחפש תשובה במיאורו את פסוק ב'?
2. מה הקושי האפשרי בפסוק ד' ומה תשובתו?
3. בקטע הראשון של דבריו בפסוק ו' מסביר פרשניו את המציאה כאן, התוכל להסביר?
4. איך מסביר פרשניו את השימוש במלה: "ההוא" כאן, מה לכאורה כולל המציאה?
5. איך הוא מסביר את שינויי הלשון מרבים ליחיד בפסוק ז'?

* * *

הגות

וְלִדְעַת רז"ל שְׁכַל הַרוּאָה סוּטָה בְּקַלְקוּלָה
 זוֹר עֲצָמוֹ מִן הַיַּיִן (סוטה ב.), נְקֻט
 לְשׁוֹן "תְּשׁוּטָה", כִּי הַיַּיִן מְבַלְבֵּל שְׁכֻלוֹ שֶׁל
 אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "זְנוּת וַיַּיִן וְתִירוּשׁ יִקַּח
 לֵב" (הושע ה.יא). וּמִדְּסַמְכֵן לְהַדְרִי, שָׁמַע מִיָּנֵה
 שֶׁהַיַּיִן מְרַגֵּיל לְעֵרְוָה. לְכַף נֹאמֵר בְּיוֹאֵל: "יִטְפוּ
 הַהָרִים עֵסִיס" וְגו' (יואל ד.ח), וְסַמִּיךְ לִיה:
 "וּמַעֲיֵן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל
 הַשְּׁטִיִּים", לְפִי שְׁאֲמָרוֹ רַז"ל (במדבר רבה
 כ.כב) שֶׁמַּעֲיֵן שֶׁל שְׁטִיִּים מְגַדֵּל נוֹאֲפִים,
 שְׁנֹאמֵר: "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשְׁטִיִּים וַיַּחַל הָעַם
 לְזַנוּת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב" (במדבר כה.א). מֵאֲחֶר
 שְׁאֲמָר: "יִטְפוּ הַהָרִים עֵסִיס", דְּהֵינּוּ רַבּוּי יַיִן,
 הַצֶּרֶף לְהַבְטִיחֵם עַל שְׁלֵא זַיִק לְהֵם רַבּוּי הַיַּיִן
 וְלֹא יָבִיאֵם לִידֵי הַרְגֵּל עֲבֵרָה, לְפִי שֶׁ"מַּעֲיֵן
 יֵצֵא מִבֵּית ה' וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשְּׁטִיִּים", כִּי
 בְּכָל מְקוֹם שְׁאֲתָה מוֹצֵא גֵדֵר עֵרְוָה שָׁם אֲתָה
 מוֹצֵא קִדְשָׁה, עַל כֵּן יֵצֵא הַמַּעֲיֵן מִמְּקוֹם קִדְוֶשׁ
 וַיִּרְפָּא אֶת נַחַל הַשְּׁטִיִּים, שְׁלֵא יָבִיאֵם לִידֵי
 הַרְגֵּל עֲבֵרָה הוּא וְשִׁתְּפוּ דְּהֵינּוּ הַיַּיִן, כִּי נַחַל
 הַשְּׁטִיִּים מְקוּרוֹ שֶׁל סַמְאֵל, וְהוּא שִׁתְּףָ לְאוֹתוֹת
 עֹנְבִים בְּאֵלְפֵ"א בֵּית"א.

וְלִדְעַת מְסַתְּפִינָא לּוֹמֵר דְּכֵר חֲדוּשׁ אֲשֶׁר לֹא
 שְׁעָרוּם רְאוּשָׁנִים, הֵייתִי אוֹמֵר, "כִּי
 תְּשׁוּטָה" בְּטִי"ת כְּמוֹ תְּשׁוּטָה בְּתִי"ו, כִּי ט'
 מִתְּחַלְּפֵת בְּתִי"ו בְּאוֹתוֹת דְּטַלְנִי"ת. וְכֵן פִּרְשׁ
 רַש"י סוֹף פִּרְשֵׁת מְקַץ בְּפִסּוּק "וּמָה נִצְטַדְקָ"
 (בראשית מד.טז), שְׁטִי"ת זֶה בְּמְקוֹם תִּי"ו. וְכֵן
 לְשׁוֹן תּוֹעָה בְּכָל הַמְּקָרָא בְּתִי"ו, וּבְלִשׁוֹן רַז"ל
 טוֹעָה בְּטִי"ת. כְּאֵלוֹ אָמַר כִּי תְּשׁוּטָה אֲשֶׁתוֹ יַיִן
 וְשִׁכְרַת הַמְּרַגֵּילִים לְעֵרְוָה. וְלִדְעַת הָאוֹמֵר שֶׁהוּא
 לְשׁוֹן שְׁטוּת, הֵינּוּ לְפִי שֶׁהַיַּיִן יִקַּח לֵב, עַד
 שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַבְדִּיל בֵּין קִדְשׁ לְחוּל, כְּמוֹ
 שֶׁכְּתוּב: "יַיִן וְשִׁכְרַת אֵל תְּשִׁתּוּ" וְגו',
 "וְלְהַבְדִּיל" וְגו' (ויקרא יט.י), וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב:
 "פֶּן יִשְׁתָּה וַיִּשְׁפַּח מִחֻקְךָ" (משלי לא.ה), הֵינּוּ
 הַתּוֹרָה. וְקָרָאָה בְּשֵׁם **מְחַקְקָה**, לְפִי שֶׁעוֹלָה
 לְמַסְפַּר **חֲמֹר**, וְכִדְרָף שְׁאֲמָרוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר:
נִכְנַס יַיִן יֵצֵא סוֹד (ערובין סה.), כִּף נִכְנַס
 חֲמֹר יֵצֵא מִחֻקְךָ, חֲשִׁבְנָא דְּדִין קָחִשְׁבְּנָא
 דְּדִין, וְכָל אַחַד נִדְחָה מִפְּנֵי חֲבֵרוֹ. וְנִקְרָא הַיַּיִן
 חֲמֹר, כִּי עַל גִּדּוֹ נִעֲשֶׂה הָאָדָם פְּחֵמֹר אִין
 חֲבִיין. לְכַף נֹאמֵר "כִּי תְּשׁוּטָה", שֶׁתְּהִיָּה שׁוּטָה
 פְּחֵמֹר, עַד שְׁאֵפְלוֹ אִם חֲמֹר תּוֹבְעָתָה בְּשׁוּק
 נִקְרָאת לּוֹ (כתובות סה.).

עאלות

1. כרשננו מחכס ניאוק או סיבה לסוסה ומוצא זאת פסיכרות, איך הוא מנסה להוכיח זאת?
2. האם זה מקל או מחמיר את הצניין?
3. איך סמאל "שותף" לצנביט?
4. כרשננו "מצוי" לפנות את הט' לת' כמה זה צורך לו בפירושו?
5. איך "מחקק" צולף "לחמור" ומה הוא לאומ? מזה?
6. מה קשר בין יין לסוד?
7. היות האישה שותה ולכן שוסה מסביר את הצניין או בא להזהירנו?

* * *

ג. ביאור יש"ר.

פרק ה' פסוקים טו-יז:

אבל זו הפך מהס שהיא מזכרת עון המקריב אותה: (טו) וחקריב אתה
 וכו' והעמידה. אילו כונת הפסוק הזה על המנחה היה אומר והניחה לפני
 ה', לא והעמידה, כי לא תבא לשון העמדה בדבר שאין בו רוח חיים, אבל
 על האשה מדבר שהכהן יקריב אותה ויעמידה לפני ה', ומה שחזר אח"כ
 לומר והעמיד הכהן את האשה וכו' אינו כפל לשון אלא סדר הכתובים
 הוא, על דרך כלל ואחריו מעשה, ולפי שהחל לומר שיביא את אשתו אל
 הכהן, אמר והעמידה לפני ה' על דרך כלל, ולא פירש האיך תהיה העמידה
 ומה יעשה בה, ואחר כך יודיעו הכתובים פרטי העמידה, שתהיה אחר
 שיקח הכהן מים קדושים ושתהיה עומדת פרועת הראש ובידה תהיה
 המנחה וכל הסדר האמור צפרשה: (יז) מים קדושים. שנתקדשו בכיור:

(טו) והביא האיש את אשתו. לפי שהיא חסורה לו עד שתזדק צמי
 המריס. לכן חייב האיש להביא אותה אל הכהן אפילו צעל כרחק, כדי
 שיזדק אותה: את קרבנה עליה. צעורה, כי הוא אינו חוטא בדבר
 שיתחייב קרבן, אלא שעכ"ז יביא הוא במקומה: קמח. שלא יהיה מסולת:
 שעריב. ולא חטים: לא יצק עליו שמן. שלא יהיה קרבנה מהודה, ומפרש
 הטעם: כי מנחת קנאת הוא. כנוי הוא מוסב על הקרבן שזכר למעלה,
 ואמר שר"ך להיות בלא שמן ולבויה, לפי שהוא מנחת קנאות, ואמר "חז"ל
 שתי קנאות קנאת המקום וקנאת הבעל: מוזכרת עון. שאר המנחות
 נקראים גם כן מנחת זכרון, לפי שמזכירים זכות המקריב לטובה לפני ה',

3/...

1. מה מפרש פרשנו בקטע הראשון של דבריו ולמה זה חשוב?
 2. מה הן שתי הקנאות ולמה?
 3. פרשנו מסביר "הוצאה" מוסר על האישה ולא על המנחה, למה זה נחוץ?
- מה חידוש בפסוק י"ז ומאיזו טעות בא להציגו?

* * *

ד. תוספת ברכה.

פרק ו' פסוק כד':

יברכך ה' וישמרך (ו' כ"ד)

בספרי אמרו על זה, יברכך במנון וישמרך מן המזיקים (שדים ועין רעה). ואפשר לכיין שייכות שתי הברכות האלה בסמיכות עפ"י המבואר במסכת ב"מ (מ"ב א'). שאין הברכה מצויה בדבר המדוד והמנון והסקול, ורק בדבר הסמוי מן העין. וכנגד זה אמרו בהלכות (ק"ה ב') כי לשדים יש שליטה רק בדבר שאינו מדהד ומנון וסקול, ורק בדבר הסמוי מן העין. ואם כן, ברכת עשירות שהיא בסמוי מן העין זקוקה לברכה שניה בצדה שלא יסלטו בה מזיקים. וזהו כינת הדברים יברכך במנון, ויהי עם זה ישמרך מן המזיקים.

יברכך ה' וישמרך (ו' כ"ד)

עוד בספרי (לבד מה שבמאמר הקודם) יברכך במנון וישמרך במנות. ואפשר לכיין הכונה עפ"י מה שהביאו בתלמוד מ"ס סנהדרין (ק' ב') בשם ספר בן סירא * כי מי שיש לו מנות אינו יכול לישון במנוחה. כי תמיד דרושות עיניו להנות צופיות על דרכי עי"ש. וזהו הכונה וישמרך — במנות.

ויחונך (ו' כ"ה)

בספרי, ויחונך, יתן לך מתנת חנם. ואפשר לבאר כינת הדברים, שיחון אותך אעפ"י שאינך כדאי וטובה לזה. וטעם הדרשה יתבאר, משום דשם "חן" יונח על דבר שמצד עצמו אין שוין להפיק רצון כי אם מצד מציאות חן. אשר זה דבר הבא בלא חשבון ובלא סבה, רק כן הוא הדבר, ולא ניתן לחקרו למה זה כן.

ועל כן דרשו בסנהדרין (ק"ה א) על הפסוק סוף פרשה בראשית (ו' ה') ונח מצא חן בעיני ה' — ודרשה אף על נח נחתם גזר דין להטבע במבול (על שלא התפלל על דורו בדרך שהתפלל אברהם על אנשי סדום) אלא שמצא חן. וזה נלמד מלשון "חן" שמצד עצמו לא היה כדאי להפיק רצון ולמצוא זכות להנצל ממבול, כמבואר, אלא רק מפני שמצא חן. וכמו שאמר יעקב, למה זה אכצא חן (פ' וישלח ל"ג ה').

וכן יתבאר לפי זה מה שאמרו בתלמוד (ברכות ו' א') על הפסוק דפרשה תשא (ל"ג י"ט) ותנתי את אשר אחן — אעפ"י שאינו הגון לכך, וזה גם כן נסמך על לשון ותנתי, שדרשו חן. והמסך הפסיק מקביל לו, ודחמתי את אשר ארחם, כי הרחמנות באה גם כן באופן שאין שוים לזה מצד עצמן, רק מרחמנות.

1. בקטע הראשון מיוחס פרשנו את שתי האמירות: כרבק, ישמרך — למנון דוקא, מה צווי להביאו לכך?
2. מה צנין השדי"ט כאן?
3. בקטע השני מדובר על בנימ ובנות, מה כאן המציה מכניה יש להשמר?
4. מהי הכדרתו של "חן" ואיזה מסקנות הוא מסיק מכך?
5. איך החן הציף את נח ולמה?
6. מה ההקדל בין חן לרחמנות?

* * *